

BROEDVOGELS VAN DE BALKAN EN OMGEVING IN 1982

REMCO DAALDER
HANS BROUWER

INLEIDING

Dit voorjaar werden voor de zesde achtereenvolgende keer de broedvogels van de Balkan en enige bospartijen bij de Kleine Vijver in het Amsterdamse Bos geïnventariseerd. Een nauwkeurige omschrijving van het gebied lijkt ons overbodig. We volstaan met te verwijzen naar eerdere inventarisatieverslagen waarin een goede gebiedsbeschrijving staat (Daalder 1978, Daalder & Brouwer 1982a).

Dit jaar voerden we in totaal 14 inventarisaties uit tussen begin maart en begin juni. Enige daarvan waren avondexcursies. De ochtendinventarisaties begonnen in de regel een half uur voor zonsopgang en namen één à anderhalf uur in beslag. Het uitgewerkte resultaat van deze inventarisaties is tezamen met de gegevens van de twee voorgaande jaren te vinden in tabel 1.

TABEL 1. De inventarisatiegegevens van 1982 vergeleken met die van 1980 en 1981

soort	1980	1981	1982
Fuut	1	-	-
Blauwe Reiger	-	1	1
Wilde Eend	ng	ng	ng
Pazant	3	3	2-3
Waterhoen	1	-	-
Meerkoet	1	5	1
Houtduif	49-64	?	63-73
Turkse Tortel	2-3	1	1
Bosuil	2	1-2	1-2
Grote Bonte Specht	1	1	-
Boerenzwaluw	1	1	2
Winterkoning	16	23-25	12-14
Heggenus	0-1	2-4	0-2
Roodborst	7-9	13	13-14
Nachtegaal	1	-	-
Merel	17-20	25-29	27-32
Zanglijster	6-7	3-10	5-6
Kleine Karekiet	5	3	7-8
Tuinfluit	2-5	max. 3	0-2
Zwartkop	3-4	2-5	3-4
Tijftjaf	7-9	4-5	4-5
Pitis	-	1	-
Goudhaantje	-	-	1
Staartmees	0-1	-	-
Matkop	-	1	1
Pimpelmees	13-15	14-17	17-20
Koolmees	11-13	14-17	14-15
Boomkruiper	1-3	0-4	4-5
Vlaamse Gaai	5	2-3	3-5
Ekster	3-4	2-3	2-5
Zwarte Kraai	-	1	1
Ringmus	5-7	3-10	6-8
Vink	0-6	4	0-6

OPMERKINGEN

Bij de inventarisatie van Fuut en Meerkoet is het opgroeiende riet een probleem. Als er nog laat in het seizoen nesten gebouwd worden zijn deze zonder vernieling van de oevervegetatie moeilijk, zo niet onmogelijk te vinden. Dit geldt vooral voor de Kleine Vijver. Het is dan ook goed mogelijk dat de Fuut wél in ons inventarisatiegebied gebroed heeft en de Meerkoet in hoger aantal dan in de tabel aangegeven. Tijdens de inventarisaties werd de Fuut slechts zo nu en dan aangetroffen in de kanobaan tussen de Balkan en de oostelijke vleugel, bij het KLM gebouw en in de Kleine Vijver.

Zowel de Blauwe Reiger als de Zwarte Kraai kwamen dit jaar als broedvogel terug en wel op dezelfde plaatsen als het vorig seizoen. De Blauwe Reiger had zijn "stekkie" in het naalddhout van de Balkan en de Zwarte Kraai vonden we weer aan de oostkant. Het dichte naalddhout maakte het ons onmogelijk om het nest van de Blauwe Reiger te zien. Toch achten we een broedgeval als vaststaand vanwege de krijtsporten, bedelroep van jongen en de waarneming van een pas uitgevlogen 1e jaars ex.

Als enige standvogel heeft de Winterkoning dit jaar een flinke opdonder opgelopen. Deze achteruitgang wijten we weer aan het winterweer voorafgaand aan het broedseizoen. De Winterkoning blijkt dan een zeer gevoelige soort te zijn voor aanhoudende sneeuw en ijs. Vergeleken met het vorig jaar is de Winterkoning met + 50% achteruitgegaan. De strenge winter van 78/79 zorgde destijds voor een achteruitgang van + 70% (Daalder & Brouwer 1982b). Een dergelijke achteruitgang wordt na strenge winters wel meer geconstateerd (Reeze 1971). In het Vondelpark werd na de strenge winter van 78/79 geen achteruitgang geconstateerd (zie tabel 2).

TABEL 2: Aantal Winterkoning-territoria in verschillende jaren

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Vondelpark ¹⁾	16-19	18-22	21-27	22-26	23-30	20-30	?
Balkan e.o. ²⁾	?	24-30	21	7-9	10	10-25	12-14

¹⁾ Van der Weijden 1982²⁾ Daalder & Brouwer 1979

Wellicht dat het Vondelpark de vogels een betere overlevingskans biedt door de ligging in een sneeuwvrij gehouden omgeving die beschutting en voedsel kan bieden. Bovendien is de temperatuur in de stad 's winters altijd hoger dan er buiten. In de Balkan e.o. had de Winterkoning na 78/79 twee zachte winters nodig om weer op peil te komen. Indien we een zachte winter tegemoet gaan kunnen we verwachten dat de soort, mede door het geringere verlies in dit broedseizoen ten opzichte van 1979, het volgend jaar weer op volle sterkte aanwezig zal zijn. Een herstelperiode van 1 à 2 jaar (met zachte winters) komt goed overeen met het algemene beeld (Armstrong 1970).

De klap die de Heggemus na 1979 kreeg lijkt definitief te zijn. De Balkan heeft waarschijnlijk zijn aantrekkelijkheid voor de Heggemus verloren. In tabel 3 zetten we de heggemusgegevens vanaf 1977 op een rijtje. Dit jaar namen we slechts 3 keer een zingend exemplaar waar.

TABEL 3: Aantal Heggemus-territoria in verschillende jaren

1977	1978	1979	1980	1981	1982
6-10	2-3	2-3	0-1	2-4	0-2

De Kleine Karekiet werd dit jaar relatief veel aangetroffen. Deze hoge uitkomst is het gevolg van een mei-inventarisatie tamelijk vroeg in de ochtend. Kleine Karekieten zingen het beste 2 uur voor zonsopgang en 's nachts. Onze inventarisaties beginnen in de regel een half uur voor zonsopgang en de dan zingende exemplaren geven geen volledig beeld van het totale broedbestand (VWG Grote Rivieren 1973). Het is dan ook waarschijnlijk dat de dit jaar vastgestelde aantallen dichter bij de werkelijkheid liggen dan die van de voorgaande jaren. Mogelijk werd in vorige jaren het broedbestand van de Kleine Karekiet flink onderschat. Daar komt nog bij dat we de afgelopen jaren niet in staat zijn geweest lang door te inventariseren. Wij stopten in de regel in juni, terwijl de Kleine Karekieten in mei, juni en juli het best te inventariseren zijn.

'de Balken' in het vroege voorjaar

Peter Scholten

Ook voor de Tuinfluiter geldt dat inventariseren in juni waardevolle gegevens kan opleveren (VWG Grote Rivieren 1973). We hopen dan ook het komend jaar wat langer door te kunnen gaan.

Van de Fitis beschikken we slechts over vier zangwaarnemingen, namelijk op 12/4, 2/5 en 5/5. Wij vonden deze waarnemingen te gering om een territorium/broedgeval te veronderstellen.

Voor het eerst sinds vier jaar werd het Goudhaantje als broedvogel aangetroffen, althans de aanwezigheid van een territorium vastgesteld. Het betrof hier een zeer regelmatig zingend exemplaar in het naaldhout bij de Kleine Vijver. In 1977 werden in deze buurt twee territoria gevonden en in 1978 één (Daalder & Brouwer 1979). Sinds 1978 is dit weer het eerste territorium! Het Goudhaantje is met 110-135 paren een vrij schaarse broedvogel in de Randstad. Zij zijn hier voornamelijk geconcentreerd in de duinen. Rond de drie grote steden zijn de afgelopen jaren slechts enkele broedgevallen bekend geworden. Voor Amsterdam in de omgeving van de Balken en op de Nieuwe Oosterbegraafplaats (van Dijk 1981).

De Boomkruiper laat een flinke toename zien. Een verklaring voor deze vooruitgang is moeilijk te geven. Deze gegevens komen wel fraai overeen met de ideeën van Van der Schot (1982) over vooruitgang in de stad zelf. De gegevens van het Vondelpark wijzen ook in de richting van vooruitgang, alhoewel deze daar procentueel gezien niet zo spectaculair is. De boomkruipergegevens van de Balken en het Vondelpark zijn in tabel 4 bijeengebracht.

TABEL 4: Aantal Boomkruiper-territoria in verschillende jaren

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Vondelpark ¹	5-7	7-10	8-10	10-15	6-10	10-15	?
Balkan e.o. ²	?	1	1	1	1-2	2-4	4-5

¹ van der Weijden 1982

² Daalder & Brouwer 1979

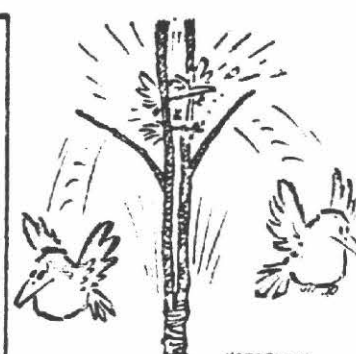
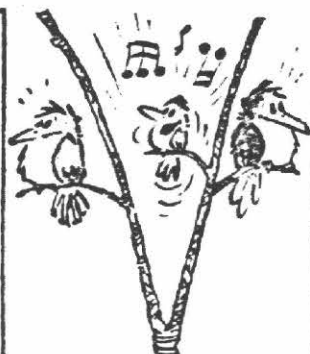
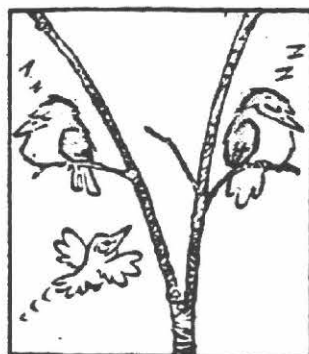

LITERATUUR

- Armstrong, E.A. (1970). Familie Winterkoningen in Grzimek, B. Het Leven der Dieren. Utrecht/Antwerpen.
- Daalder, R. (1978). Broedvogelinventarisatie van de Balkan en enkele aanliggende bospartijen in het Amsterdamse Bos in 1978. Med. Blad KNNV-VWG Amsterdam 16 (3): 17-21.
- Daalder, R. en H. Brouwer (1979). Broedvogelinventarisatie van de Balkan en enige omliggende bospartijen in het Amsterdamse Bos in 1979. Med. Blad KNNV-VWG Amsterdam 17 (2/3):19-23.
- Daalder, R. en H. Brouwer (1982a). Inventarisatie van de Balkan en omstreken in 1981. De Gierzwaluw 20 (1):35-37.
- Daalder, R. en H. Brouwer (1982b). Achteruitgang en herstel van Winterkoning in deel van Amsterdamse Bos na winter 1978-1979. Het Vogeljaar 30(2):57-62.
- Dijk, J. van (1981). Goudhaantje (*Regulus regulus*) in Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland. Randstad en Broedvogels. Tilburg.
- Reeze, H. (1971). Winterkoning (*Troglodytes troglodytes*) in Alleyn et al. Avifauna van Midden Nederland. Assen.
- Schot, W.E.M. van der (1982). Waarnemingen in de regio Amsterdam, inclusief het Amsterdamse Bos, dec. 1981 t/m febr. 1982. De Gierzwaluw 20(1):25-31.
- Vogelwerkgroep Grote Rivieren (1973). Handleiding voor het Inventariseren van Broedvogels in Nederland. Wet. Med. KNNV nr. 96.
- Weijden, W. van der (1982). Broedvogels Vondelpark 1981. De Gierzwaluw 20(1):22-24.

Remco Daalder
Bosporus 44
1183 GJ Amstelveen

Hans Brouwer
Louis Chrispijnstraat 8
1065 HH Amsterdam

VERSLAG VAN EEN BROEDVOGELINVENTARISATIE BIJ HALFWEG IN 1982

FRANK VAN GROEN

In 1982 voerde ik voor de eerste maal een broedvogelinventarisatie uit in een gebied ten noordoosten van Halfweg. Dit gebied omvat onder andere de Grote Braak en de Lange Bretten, met daarin de zogenaamde Kleine Braak. Deze laatste plas is integenstelling tot de Grote Braak geen echte braak, maar is ontstaan doordat op deze plaats het afwateringsgemaaltje stond waarmee het opgespoten terrein drooggelegd werd.

TERREINBESCHRIJVING

Het geïnventariseerde gebied ligt tussen de spoorlijn Amsterdam-Haarlem, Halfweg en het recreatiegebied Spaarnwoude. In het noorden en oosten wordt het respectievelijk begrensd door een akker (met aardappels), een opgespoten terrein, een autosloperij, weer een opgespoten terrein en nog een akker die aan de zuidkant aan de al eerder genoemde spoorlijn grenst. In het gebied staan maar twee gebouwen, namelijk een gemaal en een voormalige boerderij.

Een groot deel van het gebied bestaat uit open water. Er loopt een afwateringskanaal doorheen dat de Ringvaart van de Haarlemmermeer met het Noordzeekanaal verbindt. De plassen I, II, III, IV, I a & b (zie figuur 1) liggen in een grondopslagterrein dat begroeid is met ruigte van vooral brandnetels en verschillende soorten distels. Plasje XI kwam, hoewel het lager ligt dan het omringende grasland, eind juli droog te staan. Ten westen van A ligt een gedeelte van het recreatiegebied Spaarnwoude (deelplan Houtrak), bestaande uit ligweide en jonge begroeing. De beplanting van het recreatieterrein ten oosten van het kanaal bestaat uit veel dichtere begroeing van ongeveer 3 à 4 meter hoog. Verder is het terrein vrij open op hier en daar wat wilgen-, vlieren-, elzen- en berkenopslag na, zoals bijvoorbeeld langs de weg langs het kanaal en de spoordijk. Het gebied tussen de weg en de spoorlijn is nauwelijks begaanbaar en is hierdoor niet geïnventariseerd, ook omdat dit veel verstoring met zich mee zou brengen. Dit deel van het gebied is erg nat maar wordt naar het oosten toe droger. Er bevinden zich geen bomen en er zijn nauwelijks verhogingen en het is dan ook niet te vergelijken met de strook langs de weg en de spoorlijn.

De afgelopen jaren was het plasje in de Lange Bretten veel aantrekkelijker voor steltlopers dan dit jaar het geval was. De waterstand is namelijk veel hoger geworden doordat in het vroege voorjaar van 1981 het pomphuis is weggehaald. De waterstand wordt nu dus niet meer geregeld. Door de lagere waterstand in 1980 broedden er nog verscheidene paren Kluten. In de herfst waren er veel meer steltlopers aanwezig dan thans het geval is. Er werden bijvoorbeeld veel Kemphanen gezien. Nu zijn er echter meer Kuif- en Tafeleenden in dit plasje aanwezig.

MINDER INTENSIEF ONDERZOCHE GEEDELTEN

Aanvankelijk was het gebied dat ik wilde inventariseren minder groot. Zo ben ik pas vanaf 15 mei het gedeelte ten westen van het grondopslagterrein gaan onderzoeken. Dit zijn dus de akkers A, E en F, het recreatiegebied (H) en een gedeelte van het grondopslagterrein zelf. Vooral wat betreft het recreatiegebied zou er meer zekerheid bestaan over de broedvogels als er wat meer bezoeken waren geweest. Er broeden waarschijnlijk meer vogels dan uit dit verslag blijkt. Ik vermoed 1-2 paar Bosrietzangers, 0-1 paar Kneuen, 1-2 paar Merels, 1 paar Koolmezen, 1-2 paar Fitissen en 0-2 paar Grasmussen.

Ook het weiland (K) is slecht geïnventariseerd. In het riet langs de sloten heb ik wel Rietzanger en Kleine Karekiet horen zingen maar niet vaak genoeg om van een zeker broedgeval te spreken. Er hebben in elk geval geen weidevogels op dit weiland gebroed. Ook voor soorten als Wilde Eend en Fazant ben ik te laat begonnen (half april) om een betrouwbaar beeld te krijgen.